

Het MAB vóór 50 jaar

A. F. Tempelaar

december 1941

Accountant G. P. J. Hogeweg bespreekt 'Calculatieschema's voor bepaalde takken van industrie', een onderwerp dat de laatste maanden sterk in de belangstelling is komen te staan als uitvloeisel van de prijsbeheersings-maatregelen.

De verschillende ondernemingen in één tak van industrie waren, op voorschrift van hogerhand, verenigd in een groep, onder leiding van een gekozen of door de overheid aangewezen bestuur. Iedere onderneming was verplicht bij een groep te zijn ingedeeld. Deze verschillende groepen waren weer ondergebracht in een hoofdgroep, en deze weer in verzamelgroepen, het geheel onder leiding van een commissie (door de overheid aangesteld).

Het was de bedoeling dat er per groep een uniform systeem van kostprijsberekening en daarop gebaseerde verkoopprijsberekening zou komen. Om die reden werd, meestal door accountants, zowel van accountantsdiensten als openbare accountants, onderzocht welke eisen aan die kostprijsberekening van de groepen moesten worden gesteld en op welke wijze die voorschriften konden worden toegepast. Hogeweg bespreekt een aantal mogelijkheden en moeilijkheden van het samenstellen van een calculatieschema. Uiteraard moesten een aantal richtlijnen van de overheid in acht worden genomen bijvoorbeeld terzake van wat als normale bedrijfsdrukke dient te worden aangehouden, welk ondernemersloon mag worden berekend, welk systeem en hoogte van afschrijvingen toelaatbaar is en welke rente mag worden berekend.

Voorts zijn er de nodige calculatorische problemen, zoals verdeling van kosten over afdelingen en machinegroepen, vooral bij serie- of stuksproductie. De schrijver eindigt zijn uiteenzettingen

met de waarschuwing aan de accountants die met het samenstellen van calculatieschema's worden belast, dat zij zich rekenschap dienen te geven van de in ieder speciaal geval te stellen theoretische, maar ook praktische eisen. 'Te ver doorgevoerde theorie leidt tot een onhandelbaar schema; te gemakkelijk daarvan afwijken om te voldoen aan de wenschen van sommige practici zou aan het nut van de instelling zeker afbreuk doen'.

Accountant H. van Duijn, die in het julinummer van hetzelfde jaar een artikel publiceert over de richtlijnen voor het aanvragen van prijsverhogingen (zie het historisch verslag in het MAB-nummer van juli/augustus 1991 – AFT), schrijft thans over 'Prijsvorming'. Het hoofdthema in dit artikel vormen de bijzondere prijsmaatregelen welke de overheid moet treffen om de verkoopprijzen van goederen te beheersen in abnormale tijden (van dreigende of reële schaarste, van hogere grondstofprijzen, van invloed van vervangingsgrondstoffen op productie en prijzen, enzovoorts), terwijl de overheid zich tevens genoodzaakt ziet om sociale redenen de prijzen van artikelen ten koste van de winst van ondernemingen te drukken. Van Duijn constateert dat door de prijsvoorschriften kostprijs en verkoopprijs sterker aaneengekoppeld zijn dan vroeger ooit het geval was. De individuele kostprijs is nu veelal tevens prijsbepalend. De prijsvoorschriften stellen alleen naar boven grenzen aan de prijzen. De mogelijkheid dat de werkelijke prijs lager komt te liggen blijft. Die voorschriften beletten de ondernemer niet in zijn administratie respectievelijk ter beoordeling

A. F. Tempelaar, registeraccountant, was lid van de maatschap Dijker en Doornbos (rechtsvoorganger van Cooper & Lybrand Dijker Van Dien) en vervulde vele functies in de beroepsorganisaties in binnen- en buitenland.

van het beheer met vervangingswaarden rekening te houden (voor zover het nog mogelijk is vervangingsprijzen te vinden). Alleen mogen de consequenties ervan niet in de verkoopprijs worden verwerkt.

Van Duijn betwijfelt of men vroeger, onder normale omstandigheden, bij stijging van de vervangingswaarde, bijvoorbeeld bij merkartikelen, de verkoopprijs wel altijd op de hogere waarde baseerde. Hij meent daarom dat men 'toch van de Prijsvoorschriften moeilijk kan verlangen, dat deze bewerken, dat de verhouding tussen verkoopprijzen en vervangingswaarde gunstiger wordt dan vroeger het geval was'. Voorts meent de schrijver dat het calculeren met vervangingswaarde ook tot speculatie-winst kan leiden (als de aanvullende inkoop de voorraad boven het normale niveau brengt). Het kan nooit de bedoeling van prijsbeheersing zijn dit te bevorderen. Bovendien is volgens hem momenteel het calculeren op vervangingswaarde te subjectief wanneer die waarde niet blijkt uit werkelijke vervanging van produktiemiddelen. De overheid kan een dergelijke oncontroleerbare subjectiviteit niet toestaan, al is het alleen maar uit sociale overwegingen (zoals hierboven reeds opgemerkt).

De schrijver eindigt zijn betoog met de opmerking dat een belangrijke taak voor de bedrijfsverenigingen is weggelegd door in overleg met het bedrijfsleven allerlei misverstanden ten aanzien van de prijsberekeningen uit de weg te ruimen.

Als ein Lied ohne Ende komt 'De functie en de arbeid van den Rijksaccountant' weer aan de orde, thans besproken door J. H. Hageman (zie onder meer het historisch verslag in het MAB-nummer van juni 1990 – AFT). Hageman komt tot de volgende conclusies:

- 1 De rijksaccountant verricht zijn arbeid minstens even onafhankelijk als zijn collega in het vrije beroep.
- 2 Indien de rijksaccountant niet steeds zover gaat met zijn controle als wel gewenst lijkt, geschiedt dit op gronden van vaktechnische aard, bepaald door de omstandigheden waaronder hij zijn arbeid verricht.
- 3 Die arbeid stelt hoge eisen, niet alleen aan zijn persoon, maar ook aan zijn bekwaamheid en

zijn geschiktheid als accountant op te treden.

- 4 Het werk van de rijksaccountant is, ook zoals het geschiedt, een niet te vervangen schakel in de arbeid van de fiscus om te trachten de aanslagen zo juist mogelijk op te leggen. Hierdoor wordt niet alleen een aanwijsbaar direct resultaat behaald, maar wordt bovendien ongetwijfeld een grote preventieve werking ondervonden, waardoor een groot sociaal belang wordt gediend.

Deze conclusies volgen na een uiteenzetting van de routinier Hageman betreffende de ontwikkeling van de arbeid van de rijksaccountants van 1916 af, 'toen twee, zegge twee accountants voor het geheele land waren aangesteld'. Het kon toen gebeuren dat zij gedurende enige maanden nog volstrekt geen werk hadden. Eerst later, toen het effect van hun bemoeiingen bleek, kwam het werk los en werd overgegaan tot steeds grotere uitbreiding van de Dienst, aldus Hageman. Ook met het ter inzage verlenen van boeken en bescheiden liep het in het begin niet vlot; de wetgever heeft lang gearzeld met een wettelijke verplichting. Het was ook de tijd van het bestaan van echte geheimboeken in de administratie, bijgehouden door de patroon zelf en waarvan de inhoud ook werkelijk een geheim was voor een ieder buiten hem. Nog vele jaren deed het gezegde opgeld: Komt vrij op mijn kantoor en kijk in alle hoeken, maar neuzen uit de kast en ogen uit de boeken!

Uiteraard heeft Hageman veel meer gezegd over die aspecten van de beroepsuitoefening van de rijksaccountant waarin hij het totaal oneens was met de opvattingen van Drs. Nije. Maar daar is in de vele artikelen, die 50 jaar geleden over de functie enzovoort van de rijksaccountant zijn verschenen, al zo veel over gesproken, dat de kroniekschrijver het verhaal uit het prille begin de voorrang heeft gegeven.

Nije komt wederom met een naschrift. Hij is het geheel eens met de derde en vierde conclusie van Hageman. Wat betreft de eerste conclusie meent Nije dat hoe vrij en onafhankelijk de rijksaccountant zich ook moge voelen, het Hoofd van Dienst legt hem beperkingen op (van economische

MAB

aard), hetgeen voor Nije voldoende is staande te houden dat de rijksaccountant tot de accountants-beambten behoort en dientengevolge een andere functie heeft dan de openbare accoun-

tant. Bij diens werk is het misplaatst van controle te spreken. 'Dan leeft de belastinginspecteur en met hem de Raad van Beroep en de Hooge Raad in de veronderstelling dat er gecontroleerd is'.